

Cybergeweld tegen vrouwen en meisjes

INHOUD

Inleiding 1

Cybergeweld als een vorm van gendergerelateerd geweld 1

Wat is cybergeweld tegen vrouwen en meisjes? 1

Vormen van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes definiëren 2

Gegevensbeschikbaarheid en onderzoek 3

Rechtshandhavingsrespons 4

Conclusies en aanbevelingen 5

Eindnoten 6

Inleiding

Door het groeiende bereik van het internet, de snelle verspreiding van mobiele informatie en het wijdverspreide gebruik van sociale media, in combinatie met de bestaande pandemie van geweld tegen vrouwen en meisjes ⁽¹⁾, manifesteert cybergeweld tegen vrouwen en meisjes zich als een groeiend wereldwijd probleem met mogelijk aanzienlijke economische en sociale gevolgen ⁽²⁾.

Uit onderzoek ⁽³⁾ komt naar voren dat een op de drie vrouwen in haar leven wel eens een vorm van geweld ondergaat; en hoewel internetconnectiviteit een relatief nieuw en groeiend verschijnsel is, heeft naar schatting een op de tien vrouwen vanaf de leeftijd van 15 jaar al eens een vorm van cybergeweld ondergaan ⁽⁴⁾. De toegang tot internet is steeds meer onontbeerlijk voor het economisch welzijn ⁽⁵⁾, en wordt steeds meer gezien als een grondrecht van de mens ⁽⁶⁾; daarom is het van wezenlijk belang dat deze digitale openbare ruimte een veilige en verrijkende plaats is voor iedereen, ook voor vrouwen en meisjes.

Om de aard en prevalentie van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes inzichtelijker te maken, heeft het Europees Instituut voor gendergelijkheid (EIGE) onlangs literatuuronderzoek verricht om de bestaande onderzoeken naar verschillende vormen van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes in kaart te brengen en te analyseren en de beschikbaarheid van enquête- en administratieve gegevens over het verschijnsel te beoordelen. De bevindingen van dit onderzoek en de hieruit voortvloeiende aanbevelingen vormen de basis voor het onderhavige document.

Cybergeweld als een vorm van gendergerelateerd geweld

Wat is cybergeweld tegen vrouwen en meisjes?

Cybergeweld tegen vrouwen en meisjes is tot dusver nog niet volledig in beeld gebracht of bestreden met wetgeving op EU-niveau. Bovendien is er geen EU-breed genderspecifiek onderzoek verricht naar de prevalentie van en leed of schade door cybergeweld tegen vrouwen en meisjes, en bestaat er slechts beperkt nationaal onderzoek in de EU-lidstaten. De beschikbare onderzoeksgegevens wijzen er evenwel op dat vrouwen in vergelijking met mannen buitenproportioneel het doelwit zijn van bepaalde vormen van cybergeweld. Zo bleken bij een enquête onder meer dan 9 000 Duitse internetgebruikers van 10-50 jaar vrouwen aanzienlijk vaker dan mannen het slachtoffer van online seksuele intimidatie en cyberstalking, en de gevolgen van deze vormen van geweld waren voor de slachtoffers ook traumatischer ⁽⁷⁾.

Een enquête van 2014 door het Pew Research Center in de Verenigde Staten ⁽⁸⁾ bevestigt deze bevinding: hoewel mannen iets vaker dan vrouwen relatief „milde“ vormen van online pesten meemaken (zoals uitschelden en in verlegenheid brengen), worden vrouwen (met name jonge vrouwen van 18-24 jaar) geconfronteerd met onevenredig ernstige vormen van cyberpesten, namelijk cyberstalking en online seksuele intimidatie.

De resultaten van deze studies worden bevestigd door verder onderzoek dat de beperkingen van een genderblinde benadering van cybergeweld laat zien; de beschikbare gegevens tonen aan dat de vormen van geweld en het hieruit resulterende leed door vrouwen en mannen anders worden ervaren ⁽⁹⁾.

Bovendien hebben deskundigen ervoor gewaarschuwd om cybergeweld tegen vrouwen en meisjes als een verschijnsel op te vatten dat volledig losstaat van geweld in de „echte wereld“, terwijl het eigenlijk moet worden gezien als een continuüm van offline geweld. Zo vertoont cyberstalking door een partner of ex-partner dezelfde patronen als offline

stalken; het is dan ook partnergeweld ⁽¹⁰⁾ dat eenvoudig wordt gefaciliteerd door technologie ⁽¹¹⁾. Getuigenissen bevestigen dit geweldscontinuüm: bij een Britse studie naar cyberstalking werd vastgesteld dat bij meer dan de helft (54 %) van de betrokken gevallen een eerste ontmoeting in de echte wereld had plaatsgevonden ⁽¹²⁾.

Bovendien blijkt uit gegevens van de FRA-enquête van 2014 dat 77 % van de vrouwen die met cyberpesten ⁽¹³⁾ te maken kregen, ook slachtoffer was van minimaal één vorm van seksueel en/of fysiek geweld door een partner; zeven op de tien vrouwen (70 %) die te maken kregen met cyberstalking ⁽¹⁴⁾, zijn ook slachtoffer geweest van minimaal één vorm van fysiek en/of seksueel geweld door een partner ⁽¹⁵⁾.

Vormen van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes definiëren

Er zijn verschillende vormen van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes, zoals (geen limitatieve opsomming): cyberstalking, het delen van pornografie zonder toestemming (of „wraakporno”), gendergerelateerde laster en intimidatie, „slut-shaming” (vrouw of meisje uitmaken voor „slet” of „hoer”), het ongevraagd toezenden of plaatsen van pornografie, „sextortion” (chanteren met vaak onder valse voorwendselen verkregen seksueel getint beeldmateriaal), verkrachtings- en doodsb bedreigingen, „doxing” (ongoorloofd verkrijgen en openbaar maken van persoonsgegevens) en elektronisch gefaciliteerde mensenhandel ⁽¹⁶⁾.

In dit document zal EIGE zich vooral richten op die vormen van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes die het meest samenhangen met partnergeweld, gezien onze bestaande kennis van de ernstige impact daarvan op slachtoffers. Het gaat daarbij om cyberstalking, cyberpesten en het delen van pornografie zonder toestemming.

Evenals offline ondervonden partnergeweld of huiselijk geweld kan cybergeweld tegen vrouwen en meisjes diverse vormen aannemen, waaronder seksueel, psychologisch — zoals stijgende trends lijken aan te geven — economisch geweld, waarbij de huidige of toekomstige arbeidssituatie van het slachtoffer door online vrijgegeven informatie wordt gecompromitteerd. Het feit dat geweld in de cyberomgeving zich op het psychische niveau kan manifesteren, mag evenmin buiten beschouwing worden gelaten. Er is echter nader onderzoek nodig naar de ervaringen van vrouwen en meisjes die slachtoffer zijn geweest van cybergeweld om een beter inzicht te krijgen in de gevolgen hiervan.

Er zijn geen definities voor de diverse vormen van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes overeengekomen op EU-niveau; de volgende begripsverklaringen zijn daarom gebaseerd op een literatuuronderzoek.

Cyberstalking

Cyberstalking is stalken via e-mail, tekstberichten (of onlineberichten) of internet. Bij stalking gaat het om herhaaldelijke incidenten die afzonderlijk al dan niet onschuldig kunnen zijn, maar gecombineerd het gevoel van veiligheid van het slachtoffer aantasten en onrust, angst of paniek veroorzaken.

Het kan onder meer gaan om:

- e-mails, tekstberichten (sms-berichten) of instant messaging-berichten zenden die beledigend of bedreigend zijn;
- beledigende opmerkingen over het slachtoffer op internet plaatsen;
- intieme foto's of video's van het slachtoffer op internet of via de mobiele telefoon delen.

Handelingen worden als cyberstalking beschouwd wanneer ze herhaaldelijk en door dezelfde persoon worden gepleegd.

Cyberpesten

Cyberpesten kan vele vormen aannemen, maar in het kader van dit document kan het begrip onder meer het volgende omvatten:

- ongewenste, seksueel expliciete e-mails, tekstberichten (of onlineberichten);
- ongepaste of beledigende toenaderingen op sociaal-netwerksites of internetchatrooms;
- bedreigingen met fysiek en/of seksueel geweld via e-mail, tekstberichten (of onlineberichten);
- haatspeech, ofwel taal die een persoon kleineert, beledigt, bedreigt of tot doelwit maakt op grond van identiteit (geslacht) en andere kenmerken (zoals seksuele geaardheid of handicap).

Het delen van pornografie zonder toestemming

Het delen van pornografie zonder toestemming, ook wel bekend als online uitbuiting of „wraakporno”, betreft het online verspreiden van foto’s of video’s van seksuele aard zonder toestemming van de afgebeelde persoon. De dader is vaak een ex-partner die tijdens een vroegere relatie afbeeldingen of video’s heeft verkregen en die het slachtoffer publiekelijk te schande wil maken en wil vernederen, als wraak voor het verbreken van de relatie. De daders zijn echter niet noodzakelijk partners of ex-partners en het motief is niet altijd wraak. Afbeeldingen kunnen ook worden verkregen door het hacken van de computer, sociale-media-accounts of de telefoon van het slachtoffer en worden gebruikt om het slachtoffer in de echte wereld werkelijke schade te berokkenen (bijvoorbeeld door ervoor te zorgen ze haar baan verliest).

In de afgelopen jaren zijn er in de EU-lidstaten en de VS meerdere zaken in de publiciteit gekomen waarbij vrouwen het slachtoffer waren van het delen van pornografie zonder hun toestemming; enkelen van hen hebben hierdoor zelfmoord gepleegd ⁽¹⁷⁾. Uit onderzoek komt naar voren dat vrouwen tot 90 % van de slachtoffers van wraakporno uitmaken ⁽¹⁸⁾ en dat het aantal gevallen toeneemt ⁽¹⁹⁾. Er is ook een toenemend aantal websites voor het delen van wraakporno, waar gebruikers beeldmateriaal kunnen plaatsen, samen met persoonsgegevens, zoals het adres van het slachtoffer, de werkgever en links naar onlineprofielen ⁽²⁰⁾.

Een bijkomende, hiermee verband houdende trend met even verwoestende gevolgen voor slachtoffers is de live-uitzending van incidenten van seksueel geweld of verkrachting via sociale media. In 2017 zijn er tot dusver al twee zaken geweest die veel publiciteit hebben gekregen: een in Zweden en een ander in de VS, waarbij een verkrachting online werd gestreamed met de functie „Facebook Live” ⁽²¹⁾.

Gegevens- beschikbaarheid en onderzoek

Gegevens over cybergeweld tegen vrouwen en meisjes in de EU zijn schaars en er is dan ook weinig bekend over het werkelijke percentage slachtoffers en over de prevalentie van leed of schade. De beste op EU-niveau beschikbare informatie is afkomstig van de Europese enquête naar geweld tegen vrouwen (2014) van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA), waarin vragen over cyberstalking ⁽²²⁾ en cyberpesten zijn opgenomen ⁽²³⁾. Omdat deze enquête de eerste was waarbij gegevens over deze vormen van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes in de EU werden verzameld, is er verder niets waarmee de evolutie van het verschijnsel en de trends in het aantal slachtoffers in de loop der jaren kunnen worden gevolgd.

Met uitzondering van één enquête (Deense enquête van 2008) was er op lidstaatniveau geen nationaal representatieve enquête naar de prevalentie van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes te vinden ⁽²⁴⁾.

Aangezien vormen van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes in de meeste lidstaten niet strafbaar zijn, zijn gegevens van politie en justitie over het verschijnsel schaars. In de lidstaten waar ze wel strafbaar zijn gesteld, worden de verzamelde gegevens niet uitgesplitst naar het geslacht van het slachtoffer en de dader, de relatie tussen beiden, hetgeen de bruikbaarheid van de gegevens beperkt ⁽²⁵⁾. Dit gebrek aan gegevens bemoeilijkt het analyseren vanuit genderoogpunt van cybergeweld en het vergelijken van online en offline geweld tegen vrouwen en meisjes.

Naast het aanpakken van de voornoemde leemten, is er meer onderzoek nodig op de volgende gebieden:

1. gebruik van onlineadvertenties en posts om vrouwen in potentieel schadelijke situaties te lokken („ronselen”);
2. beoordeling van de ernst van het leed dat slachtoffers van vormen van cybergeweld ondervinden, en van de impact daarvan op hun leven;
3. goede praktijken bij de respons van politie en justitie op cybergeweld tegen vrouwen en meisjes, zoals aandacht voor het slachtofferperspectief;
4. vaststelling en analyse van risicofactoren en risicobeoordelingsprocedures, om leed en herhaald slachtofferchap te voorkomen.

Rechts- handhavings- respons

Diverse lidstaten hebben onlangs wetgeving goedgekeurd die gericht is op vormen van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes. Zo zijn er in het Verenigd Koninkrijk (VK), Frankrijk, Duitsland en Malta bepalingen vastgesteld die wraakporno strafbaar stellen, en wordt er in Ierland en Slovenië momenteel gewerkt aan beleid ter zake. Hoewel dit een stap in de goede richting is, geven studies aan dat de huidige juridische en beleidsmatige aanpak in de EU niet op adequate wijze rekening houdt met de maatschappelijke en psychologische schade als gevolg van het gebruik van seksueel getint beeldmateriaal om vrouwen te treiteren, onder te druk te zetten of te chanteren ⁽²⁶⁾.

Uit onderzoek blijkt verder dat de strafrechtelijke respons op slachtoffers van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes ontoereikend is. Van de 1 160 meldingen van wraakporno in de eerste zes maanden na de strafbaarstelling in het VK, bijvoorbeeld, volgde er bij 61 % geen verdere actie tegen de vermeende dader ⁽²⁷⁾.

In 2013 verzamelde de End Violence against Women Coalition verhalen tijdens een rondetafeldiscussie over handhaving en vervolging van online „geweld en pesten“. Daarbij werden zorgen geuit over het feit dat strafrechtelijke instanties voor online geweld en pesten een andere, en minder doeltreffende aanpak volgden, vergeleken met offline geweld en pesten. Diverse deelnemers hadden zelf ervaring met een „geheel ontoereikende politierespons“ toen zij een online gepleegd misdrijf meldden ⁽²⁸⁾.

Uit studies komen deze zorgen eveneens naar voren en de frustratie van vrouwen over de politie, die elke online-communicatie vaak als een afzonderlijke daad behandelt en daarmee geen oog heeft voor het cumulatieve effect van misbruik ⁽²⁹⁾. Dit alles weerspiegelt een bredere bezorgdheid over de respons van het strafrechtstelsel op geweld tegen vrouwen en meisjes in het algemeen (en partnergeweld of huiselijk geweld in het bijzonder). Daar komt nog bij dat de schuld nog vaak bij het slachtoffer wordt neergelegd, vooral in gevallen van wraakporno, waaruit een gebrek aan inzicht en bewustzijn blijkt. Dit wordt nog verergerd door het feit dat (volgens een enquête van 2014 in de VS) meer dan de helft van de slachtoffers van (cyber)stalking hun ervaring niet als een misdrijf erkende ⁽³⁰⁾.

De ontoereikende strafrechtelijke respons kan deels worden toegeschreven aan een valse tweedeling tussen online en offline geweld tegen vrouwen en meisjes. Deze leidt ertoe dat

de politie leed of schade door cybergeweld tegen vrouwen en meisjes buiten beschouwing laat en minimaliseert en de ervaringen van slachtoffers opvat als „incidenten“ en niet als gedragspatronen die zich in de loop van de tijd ontfouwen.

Deze bevindingen maken duidelijk dat het noodzakelijk is doeltreffende beleidsmaatregelen vast te stellen op EU-niveau en op lidstaatniveau, zoals (maar niet daartoe beperkt): trainingen voor politie- en justitiemedewerkers in cybergeweld tegen vrouwen en meisjes en bewustmakingscampagnes.

Goede praktijken

Wetgeving

In het VK werd in april 2015 het delen van seksueel getinte privéfoto's en -video's zonder toestemming van de betrokkene en met het doel om de betrokkene leed te berokkenen, tot een strafbaar feit verklaard waarvoor een gevangenisstraf geldt van maximaal twee jaar ⁽³¹⁾. In september 2016 werd gemeld dat er sindsdien meer dan 200 personen zijn vervolgd ⁽³²⁾.

Intussen nam Frankrijk in 2016 de „wet inzake de digitale Republiek“ aan, die voorziet in een strengere sanctionering van degenen die schuldig worden bevonden aan wraakporno. Onder de nieuwe wetgeving kunnen daders een gevangenisstraf van twee jaar of een boete van 60 000 EUR krijgen ⁽³³⁾.

Soortgelijke bepalingen werden vastgesteld door een Duitse rechtbank, die in 2014 het opslaan van intieme foto's van een ex-partner nadat deze heeft verzocht die te verwijderen, strafbaar heeft gesteld ⁽³⁴⁾.

Onderzoek en ingrijpen

In het VK werd in 2009 het National Centre for Cyberstalking Research (NCCR) opgericht ⁽³⁵⁾, dat wil voorzien in onderzoek naar en de analyse van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes (prevalentie, beweegredenen, impact en risicobeoordeling). In 2011 publiceerde het centrum de resultaten van een studie naar de prevalentie, de aard en de impact van cyberstalking ⁽³⁶⁾, en het houdt momenteel een enquête om de impact en de prevalentie van wraakporno te onderzoeken. Vervolgens werd in 2015 een hulplijn voor slachtoffers van wraakporno opgezet, die in de eerste zes maanden bijna 2 000 telefoontjes ontving ⁽³⁷⁾.

Slovenië gaat in juli 2017 van start met het project „CYBERVAW“. Dit is erop gericht bewustmakings- en onderwijsactiviteiten te ontwikkelen die een duidelijke boodschap van nultolerantie voor cybergeweld tegen vrouwen en meisjes verspreiden, met speciale aandacht voor het voorkómen van genderspecifiek cybergeweld en -pesten als een vorm van geweld tegen vrouwen en meisjes ⁽³⁸⁾.

Conclusies en aanbevelingen

Door het huidige gebrek aan onderzoek en gegevens op EU-niveau kunnen we de prevalentie of impact van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes in de EU niet naar behoren kwantificeren. Er zijn echter steeds meer aanwijzingen dat het een groeiend verschijnsel is dat vrouwen en meisjes buitenproportioneel treft en dat ernstige gevolgen heeft voor het leven van de slachtoffers in de echte wereld. Om de prevalentie en risicofactoren van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes beter te kunnen vaststellen en doelmatige beleidsantwoorden hierop te kunnen formuleren, zou het ontwikkelen van hulpmiddelen voor de meting en kwantificering van dergelijk geweld tot prioriteit moeten worden gemaakt.

De volgende aanbevelingen zijn in overeenstemming met het internationale rechtskader voor mensenrechten, waaronder het Verdrag van Istanbul, en zijn gebaseerd op een studie van bestaande literatuur en bewijsmateriaal. Het uiteindelijke doel hiervan is de EU-lidstaten te helpen bij het verbeteren van een institutioneel antwoord op cybergeweld tegen vrouwen en meisjes en hen zowel online als offline beter te beschermen.

1. Bij de formulering van beleid zou moeten worden erkend dat cybergeweld tegen vrouwen en meisjes een vorm van geweld tegen vrouwen is. Strategieën voor de aanpak van cybergeweld dienen ook rekening te houden met de getuigenissen van vrouwen die slachtoffer zijn van dit verschijnsel.
2. In de nabije toekomst zouden de definities van cybercriminaliteit op de website van Migratie en Binnenlandse Zaken moeten worden bijgewerkt en vormen van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes, of ten minste een aanvulling met misogynie (vrouwenhaat) in het derde deel van de definitie, moeten bevatten ⁽³⁹⁾.
3. De EU moet ernaar streven definities van vormen van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes overeen te komen en deze vormen van geweld in EU-wetgeving op te nemen, om ervoor te zorgen dat vrouwen en meisjes die slachtoffer zijn van cybergeweld, in de lidstaten toegang hebben tot de rechter en tot gespecialiseerde hulpdiensten.
4. Er zou prioriteit moeten worden gegeven aan het verbeteren van genderspecifieke gegevens op EU-niveau over de prevalentie van en het leed door cybergeweld tegen vrouwen en meisjes en aan het ontwikkelen van indicatoren om de doeltreffendheid van maatregelen te meten.
5. In geen enkele aanpak van het verschijnsel mag vrouwen en meisjes hun plaats in de openbare ruimte via toegang tot het internet worden geweigerd. De komende Europese enquête naar gendergerelateerd geweld zou de vraag moeten bevatten of vrouwen hebben vermeden online te gaan uit angst voor cybergeweld.
6. Er is behoefte aan kwantitatief en kwalitatief onderzoek waarbij wordt gekeken naar systeemresponsen, gebaseerd op een slachtofferperspectief.
7. De politierespons op cybercriminaliteit zou training over cybergeweld tegen vrouwen en meisjes met een genderperspectief moeten omvatten.
8. Er is behoefte aan bewustmakingscampagnes waarin vrouwen en meisjes worden voorgelicht over tegen hen gericht cybergeweld, hun juridische rechten en de beschikbare hulpdiensten.
9. Er zouden preventieve maatregelen moeten worden vastgesteld die ook de ICT-sector omvatten, zoals zelfreguleringsnormen om schadelijke genderstereotypering en het verspreiden van vrouwonterende beelden of beeldmateriaal dat seks met geweld in verband brengt, te voorkomen.
10. Voor EU-instellingen en -instanties die cybercriminaliteit bestrijden, is het van belang dat ze gendergerelateerde vormen van cybercriminaliteit aanpakken; dit geldt vooral voor het online lokken of ronselen van vrouwen en meisjes voor gevaarlijke activiteiten, zoals mensenhandel.

Eindnoten

- (¹) Door de Raad van Europa wordt „geweld tegen vrouwen” gedefinieerd als „een schending van de mensenrechten en een vorm van discriminatie van vrouwen en worden hieronder verstaan alle vormen van gendergerelateerd geweld die leiden of waarschijnlijk zullen leiden tot fysiek, seksueel, psychologisch letsel of leed of economische schade voor vrouwen, met inbegrip van bedreiging met dit soort geweld, dwang of willekeurige vrijheidsberoving, ongeacht of dit in het openbaar of in de privésfeer geschiedt” (<https://rm.coe.int/168008482e>).
- (²) Breedbandcommissie voor digitale ontwikkeling van de Verenigde Naties (2015). *Cyber Violence Against Women and Girls: A World-Wide Wake-Up Call (Cybergeweld tegen vrouwen en meisjes: een wereldwijde wake-upcall)*. Beschikbaar op: http://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2015/cyber_violence_gender%20report.pdf?vs=4259
- (³) Wereldgezondheidsorganisatie, departement voor Reproductieve Gezondheid en Onderzoek, London School of Hygiene and Tropical Medicine, Zuid-Afrikaanse Medische Onderzoeksraad (2013), *Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence (Mondiale en regionale schatting van geweld tegen vrouwen: prevalentie en gezondheidseffecten van partnergeweld en seksueel geweld door non-partners)*, blz. 2. Beschikbaar op: <http://www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/9789241564625/en/>
- (⁴) Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (2014), *Violence against women: an EU-wide survey — Main results (Geweld tegen vrouwen: een Europese enquête — Verslag over de belangrijkste resultaten)*, Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Unie, blz. 104. Beschikbaar op: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>
- (⁵) Doelstelling 9.C van de duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen streeft ernaar universele en betaalbare toegang tot internet te verschaffen, gelet op het ontwikkelingspotentieel hiervan (zie: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg9> en <https://www.one.org/us/2015/09/26/the-connectivity-declaration-demanding-internet-access-for-all-and-implementation-of-the-global-goals/>).
- (⁶) Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties (2016). Niet bindende resolutie. Artikel 32: *The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet (De bevordering, bescherming en uitoefening van mensenrechten op het internet)*. Beschikbaar op: https://www.article19.org/data/files/Internet_Statement_Adopted.pdf
- (⁷) Staude-Müller, F., Hansen, B., Voss, M. (2012), How stressful is online victimization? Effects of victim’s personality and properties of the incident (Hoe stressvol is online slachtofferschap? Impact op de persoonlijkheid van het slachtoffer en kenmerken van het incident), *European Journal of Developmental Psychology*, 9(2). Beschikbaar op: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17405629.2011.643170>
- (⁸) Pew Research Center (2014), *Online Harassment (Online pesten)*. Beschikbaar op: <http://www.pewinternet.org/2014/10/22/online-harassment/>
- (⁹) Maple, C., Shart, E., Brown, A. (2011), *Cyber stalking in the United Kingdom: An Analysis of the ECHO Pilot Survey (Cyberstalking in het Verenigd Koninkrijk: een analyse van de ECHO-proefenquête ECHO)*, University of Bedfordshire. Beschikbaar op: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17405629.2011.643170>
- (¹⁰) „Partnergeweld” (of huiselijk geweld) wordt als volgt gedefinieerd: een patroon van agressief en dwingend gedrag, waaronder fysieke, seksuele en psychologische geweldpleging, alsook economische dwang, dat volwassenen of adolescenten kunnen vertonen jegens hun partner zonder diens toestemming. De gevoelens van schaamte, angst en hulpeloosheid die hierbij komen kijken, zorgen ervoor dat er weinig aangifte wordt gedaan en dat er derhalve relatief weinig veroordelingen zijn. Partnergeweld betreft voor het merendeel geweld door mannen jegens hun vrouwelijke partner (<http://eige.europa.eu/rdc/thesaurus/terms/1265>).
- (¹¹) Burney, E. (2009), *Making People Behave: Anti-Social Behaviour. Politics and Policy (Mensen leren zich te gedragen: antisociaal gedrag. Politiek en beleid)*, Routledge. En: Chakraborti, N., and Garland, J. (2009), *Hate Crime: Impact, Causes and Responses (Haatmisdrijven: impact, oorzaken en respons)*, 2nd Ed. London: Sage Publications Ltd.
- (¹²) Volgens een groot aantal onderzoeken, waaronder Pathé en Mullen (1997), ervaren vrouwen meer dan mannen cyberstalking als een traumatische ervaring. (Pathé, M., en Mullen, P.E. (1997), The impact of stalkers on their victims. [Abstract] (De impact van stalkers op hun slachtoffers [Korte samenvatting]). *British Journal of Psychiatry Jan 1997*, 170(1) 12-17. Beschikbaar op: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9068768#>).
- (¹³) Elf procent van de vrouwen heeft wel eens ongewenste, beledigende seksueel expliciete e-mails of sms-berichten ontvangen of ongepaste, beledigende toenaderingen op sociaalnetwerksites meegemaakt (FRA (2014), *Violence*

against women: an EU-wide survey (Geweld tegen vrouwen: een Europese enquête), Main results report, 29, 95. Beschikbaar op: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>).

- (¹⁴) Vijf procent van de vrouwen in de EU is sinds de leeftijd van 15 jaar wel eens slachtoffer geweest van een of meer vormen van cyberstalking (FRA, 2014: 87). „Cyberstalking” omvat in dit geval onder meer stalken via e-mail, tekstberichten of internet.
- (¹⁵) Statistische analyse door EIGE. 1 044 vrouwen hebben een of meer van de drie vormen van cyberstalking meegemaakt. Van hen hebben 727 vrouwen minimaal een of meer vormen van fysiek en/of seksueel geweld door een partner ondergaan. Wat cyberpesten betreft, van de 677 vrouwen die verklaarden dat zij minstens één van de drie vormen van cyberpesten hebben meegemaakt, hebben 518 vrouwen (77 %) ook minstens één vorm van fysiek en/of seksueel geweld door een partner ondergaan.
- (¹⁶) Er zijn geen overeengekomen definities op EU-niveau. Een toelichting van elke vorm van cybergeweld tegen vrouwen en meisjes is hier te vinden: <http://wmcspreech-project.com/online-abuse-101/>
- (¹⁷) Voorbeelden:
- De Italiaanse Tiziana Cantone pleegde in 2016 zelfmoord na wraakporno, nadat zij eerder was ontslagen: <http://www.bbc.com/news/world-europe-37377286>
 - De vijftienjarige Amanda Todd uit Canada pleegde in 2012 zelfmoord, nadat een man zonder haar toestemming beelden van haar online had verspreid: <http://www.bbc.co.uk/newsbeat/article/19960162/aman-da-todd-memorial-for-teenage-cyberbullying-victim>
 - De zeventienjarige Julia Rebecca uit Piaui, Brazilië, beroofde zich in 2013 van het leven, nadat een seksfilmpje van haar en een partner op internet was geplaatst zonder haar toestemming: <https://www.bustle.com/articles/9485-revenge-porn-legislation-called-for-in-brazil-following-17-year-olds-suicide>
- (¹⁸) Volgens een enquête in 2015 van het Cyber Civil Rights Initiative: <https://www.cybercivilrights.org/wp-content/uploads/2014/12/RPStatistics.pdf> (NB Deze enquête gebruikte een willekeurige steekproef van 1 606 respondenten).
- (¹⁹) Zie: <https://www.theguardian.com/technology/2015/jul/15/revenge-porn-cases-increase-police-figures-reveal>
- (²⁰) Wanneer een domein wordt gesloten, komt het niet zelden voor dat er duplicaatsites verschijnen. Het productiefste voorbeeld van online wraakporno, „Is Anyone Up.com”, kreeg op een gegeven moment dagelijks 350 000 hits en inspireerde tot een reeks „spin-off”-sites met soortgelijke namen, nadat de site in 2012 van het internet was gehaald: <https://www.theguardian.com/culture/us-news-blog/2012/dec/06/hunter-moore-isanyoneup-revenge-porn-website>
- (²¹) <http://www.bbc.com/news/world-europe-38717186> en <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/chicago-teenager-gang-rape-facebook-live-video-dozens-watched-a7642866.html>
- (²²) Cyberstalking — stalken via e-mail, tekstberichten of internet — treft vooral jonge vrouwen. Vier procent van alle vrouwen van 18-29 jaar (ofwel 1,5 miljoen) in de EU-28 is in de twaalf maanden voorafgaand aan het vraaggesprek slachtoffer geweest van cyberstalking, tegenover 0,3 % van de vrouwen van 60 jaar en ouder. (FRA (2014), *Violence against women: an EU-wide survey (Geweld tegen vrouwen: een Europese enquête)*, Main results report. Beschikbaar op: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>).
- (²³) Seksuele intimidatie: non-verbale vormen, zoals online pesten. Elf procent van de vrouwen heeft (sinds de leeftijd van 15 jaar) wel eens ongewenste, beledigende, seksueel expliciete e-mails of sms-berichten ontvangen of beledigende, ongepaste toenaderingen op sociaalnetwerksites meegemaakt (FRA (2014), *Violence against women: an EU-wide survey (Geweld tegen vrouwen: een Europese enquête)*, Main results report. Beschikbaar op: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-widesurvey-main-results-report>).
- (²⁴) K. Helweg-Larsen, N. Schütt, and H.B. Larsen (2012), Predictors and protective factors for adolescent Internet victimization: results from a 2008 nationwide Danish youth survey (Verklarende variabelen en beschermende factoren voor online slachtofferschap onder adolescenten: resultaten van een nationale Deense jongerenenquête van 2008), *Acta Paediatrica*, 101(5), 533-539.
- (²⁵) Bijvoorbeeld Engeland en Wales, waar wraakporno in 2014 strafbaar werd gesteld. De BBC analyseerde inzageverzoeken van 31 politiediensten in Engeland en Wales in de periode april 2015 tot december 2015. In de meeste gevallen zijn evenwel met name het geslacht van het slachtoffer en de relatie tot de dader niet vastgelegd, wat de bruikbaarheid van de gegevens beperkt: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1T6bqWcss4JKu7L9LV11Vly-z8FeYPUP42ZW-5Ne3Gmw/edit#gid=2041719221>
- (²⁶) Henry, N., and Powell, A. (2015), Beyond the 'sext': Technology-facilitated sexual violence and harassment against adult women (De „sext” voorbij: door technologie gefaciliteerde seksuele geweldpleging en intimidatie jegens volwassen vrouwen), *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 48(1), 105.

- (27) <http://www.bbc.com/news/uk-37278264>
- (28) EVAW (2013), *New Technology: Same Old Problems. Report of a roundtable on social media and violence against women and girls (Nieuwe technologie: oude problemen. Verslag van een rondetafeldiscussie over sociale media en geweld tegen vrouwen en meisjes)*. Beschikbaar op: http://www.endviolenceagainstwomen.org.uk/wp-content/uploads/Report_New_Technology_Same_Old_Problems.pdf, blz. 5.
- (29) Zie eindnoot 11.
- (30) Nobles, M.R., Reyns, B.W., Fox, K.A., and Fisher, B.S. (2014), Protection against pursuit: A conceptual and empirical comparison of cyberstalking and stalking victimization among a national sample (Bescherming tegen achtervolging: een begrips- en empirische vergelijking tussen het slachtofferschap van cyberstalken en van stalken onder een nationale steekproef), *Justice Quarterly*, 31(6), 53-65.
- (31) Crown Prosecution Service guidelines on prosecuting the offence of disclosing private sexual photographs and films (Richtsnoeren van het Openbaar Ministerie voor het vervolgen van de strafbare openbaarmaking van seksueel getinte privéfoto's en -filmpjes). Beschikbaar op: http://www.cps.gov.uk/legal/p_to_r/reveng_pornography/
- (32) Crown Prosecution Service (2016), *Violence against women and girls: Crime report 2015-16 (Geweld tegen vrouwen en meisjes: criminaliteitsrapport 2015-2016)*, blz. 11. Beschikbaar op: http://www.cps.gov.uk/publications/docs/cps_vawg_report_2016.pdf
- (33) <https://www.transatlantic-lawyer.com/2016/09/france-the-new-digital-law-is-adopted/>
- (34) <https://www.theguardian.com/technology/2014/may/22/reveng-porn-victims-boost-german-court-ruling>.
- (35) <https://www.beds.ac.uk/research-ref/irac/nccr>
- (36) Maple, C., Shart, E., Brown, A. (2011), *Cyber stalking in the United Kingdom: An Analysis of the ECHO Pilot Survey (Cyberstalking in het Verenigd Koninkrijk: een analyse van de ECHO-proefenquête ECHO)*, University of Bedfordshire. Beschikbaar op: https://www.beds.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0003/83109/ECHO_Pilot_Final.pdf
- (37) Persbericht van de regering van het Verenigd Koninkrijk (2015). Beschikbaar op: <https://www.gov.uk/government/news/hundreds-of-victims-of-revenge-porn-look-for-support-from-helpline>
- (38) Verslag van het Bureau van de Hoge Commissaris voor de mensenrechten over manieren waarop de digitale genderkloof vanuit een mensenrechtenperspectief kan worden gedicht — antwoord van Slovenië. Beschikbaar op: <http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/GenderDigital/SLOVENIA.docx>
- (39) https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/cybercrime_en

Het Europees Instituut voor gendergelijkheid (EIGE) is het Europese kenniscentrum voor gendergelijkheid. EIGE ondersteunt beleidsmakers en alle relevante instellingen bij hun inspanningen om de gelijkheid van mannen en vrouwen tot werkelijkheid te maken voor alle Europeanen, door hen te voorzien van specifieke deskundigheid en vergelijkbare en betrouwbare gegevens op het gebied van gendergelijkheid in Europa.

© Europees Instituut voor gendergelijkheid, 2017.
Reproductie met bronvermelding toegestaan.

